

Správa o stave vzdelávania pre udržateľnosť a školského stravovania v Slovenskej republike a Českej republike

Cieľom mapovania súčasnej situácie je porovnať situáciu v oboch krajinách a vypracovať konkrétne odporúčania pre tvorcov politík v oblasti vzdelávania pre udržateľnosť a udržateľných systémov školského stravovania. Získané informácie poskytnú aktuálny prehľad o rozmanitosti riešení v oboch krajinách, prekážkach zmeny a príkladoch vhodných riešení.

Ako nástroje na zmapovanie aktuálnej situácie posluží desk research a dotazníkový prieskum medzi učiteľmi a zamestnancami školských jedální v školách zapojených do siete Skutočne zdravých škôl v Slovenskej republike aj v Českej republike.

Dotazník 1 - Vzdelávanie pre udržateľnosť

Cieľ - zistiť, do akej miery je v učebných osnovách zahrnutá požiadavka na využívanie vzdelávania o udržateľnosti a informovanosti o zmene klímy, najmä v súvislosti s výrobou a spotrebou potravín.

Cieľová skupina - pedagógovia a riaditelia škôl

Dotazník 2 - Udržateľné školské stravovanie

Cieľ - zistiť, do akej miery systém školského stravovania zahŕňa prvky udržateľnosti, najmä používanie miestnych a sezónnych produktov z certifikovaných ekologických systémov, zapojenie malých a stredných podnikateľov,

Cieľová skupina - zamestnanci školskej jedálne

Z prieskumu vzdelávania pre udržateľnosť vyplýva, že školy na Slovensku a v Českej republike aktívne podporujú integráciu tém udržateľnosti do svojho vzdelávacieho programu prostredníctvom rôznych vzdelávacích programov a aktivít. Väčšina zúčastnených škôl uvádza, že vzdelávanie o udržateľnosti je dôležitou súčasťou ich školského programu a že žiaci sú systematicky vzdelávaní o dôsledkoch zmeny klímy a zásadách udržateľnosti v oblasti poľnohospodárstva a stravovania.

Záver prieskumu o udržateľnom školskom stravovaní ukazuje, že obe krajiny prejavujú záujem o využívanie regionálnych a biopotravín pri školskom stravovaní. Vysoká účasť škôl v nákupe od regionálnych poľnohospodárov naznačuje dôležitosť tejto iniciatívy, avšak hlavnými prekážkami sú nedostatočné možnosti zásobovania a vysoké ceny. Napriek tomu zvýšená účasť v nákupe biopotravín poskytuje študentom viac zdravých možností. Potenciál pre ďalšie zlepšenia spočíva v podpore regionálnych dodávateľov a zlepšení kvality a dostupnosti týchto produktov.

Prieskum - Vzdelávanie pre udržateľnosť

Skutočne zdravá škola sa v novembri 2022 obrátila na pedagogických pracovníkov škôl zapojených do programu s prosbou o zdieľanie svojich skúseností so vzdelávaním o trvalej udržateľnosti a osveta o klimatických zmenách, najmä v súvislosti s produkciou a spotrebou potravín v slovenských školách a škôlkach.

Cieľom prieskumu bolo zistiť či je vzdelávanie o trvalej udržateľnosti súčasťou školského vzdelávacieho programu a v akej forme ho žiaci absolvujú.

Do prieskumu sa zapojilo 16 pedagogických pracovníkov na Slovensku a 20 pedagogických pracovníkov v Českej republike. Nižšie nájdete zhrnutie výsledkov.

Slovensko

Otázka:

Je škola zapojená do niektorého z týchto programov?

- Skutočne zdravá škola 81,3%
- Zelená škola 31,3%
- Hovoríme o jedle 18,8%
- Viem čo zjem 12,5%
- Iný program 37,5%
- Nie je zapojená v žiadnom programe s témou vzdelávania k trvalej udržateľnosti

Do akého programu je vaša škola zapojená?

- Kaufland - čestné hlavičky
- iných preventívnych programov týkajúcich sa osobnostného rastu, prevencie pred šikanou a pod
- Erasmus+ KA220 STEMAAction for the future, Požičaná planéta
- Environmentálny grantový program Trenčianskeho samosprávneho kraja s názvom „Zelené oči“.

Vzdelávanie pre udržateľnosť je súčasťou školského vzdelávacieho programu a všetci žiaci ho absolvujú:

- Áno 50%
- Nie 18,8%
- Neviem 31,3%

Vzdelávanie o dôsledkoch zmeny klímy je súčasťou školského vzdelávacieho programu a všetci žiaci ho absolvujú:

- Áno 50%
- Nie
- Neviem 50%

Vzdelávanie o zásadách udržateľnosti v oblasti poľnohospodárstva, distribúcie a spotreby potravín je súčasťou školského vzdelávacieho programu a všetci žiaci ho absolvujú:

- Áno 43,8%
- Nie
- Nevie 56,3%

Škola má školskú zeleninovú záhradu:

- Áno 62,5%
- Nie 18,8%
- V riešení 18,8%

Všetky triedy sa zúčastňujú vzdelávacích aktivít na školskej záhrade (siatie, stávkovanie, zalievanie, pleťou, zber úrody):

- Áno 56,3%
- Nie 43,8%

V rámci výučby realizujeme so žiakmi návštevy fariem či výrobcov potravín v okolí školy:

- Vôbec 12,5%
- 1 x za školský rok 75%
- Niekoľkokrát za školský rok 12,5%

Téma „udržateľné stravovanie“ je kľúčová z hľadiska dopadu na každodenný život a fyzické i psychické zdravie detí a žiakov a ich vzdelávacie výsledky.

- Skôr áno 56,3%
- Určite áno 43,8%
- Nie

Tému jedla naši pedagógovia využívajú prierezovo pravidelne vo výuke na rôznych predmetoch.

- Áno 50%
- Nie
- Na niektorých predmetoch 50%

Tému jedla, produkcie potravín, klimatických zmien využívam v rámci ŠVP takto:

- Poznávanie príbehu jedla; varenie a pečenie s deťmi; návštevy fariem, trhov, lokálnych výrobcov; pestovanie ovocia, zeleniny a bylín v našich záhradách; výsadba hájika - ihličnaté a listnaté stromy; nakupovanie v potravinových obchodoch - zásady udržateľnosti a predchádzanie plytvaniu jedlom; tlačenie kapusty a pod.
- Téma potravín a jedla je prepojená na mnohých vyučovacích hodinách, niekde ako didaktické pomôcky, no v mnohých triedach žiaci aj prakticky využívajú konkrétne druhy potravín pri vyučovaní. Chceme žiakov viesť k zdravému spôsobu života, aby získali správne návyky vo výžive.

- na predmetoch, ktoré obsahovo súvisia s jedlom (potraviny a nápoje, náuka o výžive. technológia prípravy pokrmov) si môžem a aj zaraďujem vyššie uvedené oblasti do vyučovania. Ale žiaľ , je to iba na báze vlastnej iniciatívy
- Zapájam školu do rôznych projektov zameraných na zdravý životný štýl a zmiernovanie dopadu klimatických zmien
- V rámci prierezových tém, prírodovedných a technických predmetov, záujmovej činnosti.
- Na hodinách geografie je to nevyhnutná téma, v rámci učiva dôležité pripomienky.
- vhodné aktivity na triednickej hodine, hodinách etickej výchovy
- V rámci biológie, ale aj občasné ranné kruhy, triednictvo.
- Zaraďovanie témy do aktivít, ktoré plánuje Rada školy.
- Prierezové témy na chémii a prírodovedných cvičeniach
- V rámci projektov, do ktorých je škola zapojená.
- v rámci vyučovania na hodinách anglického jazyka
- Náuka o potravinách, Odborná prax, Suroviny
- na predmete RŠF - plytvanie potravin
- Prepája s praxou
- Na hodinách THD

Česká republika

Otázka:

Je škola zapojená do niektorého z týchto programov?

- Skutočne zdravá škola 92 %
- Ekoškola 29 %
- Férová škola 12 %
- Škola pro udržitelný život 35 %
- Jeden svět na školách 12 %
- Jiný 6 %
- Nie je zapojená v žiadnom programe s témou vzdelávania k trvalej udržateľnosti 4 %

Do akého programu je vaša škola zapojená?

- Rodiče vítání
- Škola pro demokracii
- Světová škola
- Nenechat to být" (šikana)
- Recyklohraní
- Polygram (podpora polytechnického vzdělávání, matematické a Čtenářský gramotnosti)

Vzdelávanie pre udržateľnosť je súčasťou školského vzdelávacieho programu a všetci žiaci ho absolvujú:

- Áno 80%
- Nie 20%
- Neviem 0 %

Vzdelávanie o dôsledkoch zmeny klímy je súčasťou školského vzdelávacieho programu a všetci žiaci ho absolvujú:

- Áno 80%
- Nie 20 %
- Neviem 0 %

Vzdelávanie o zásadách udržateľnosti v oblasti poľnohospodárstva, distribúcie a spotreby potravín je súčasťou školského vzdelávacieho programu a všetci žiaci ho absolvujú:

- Áno 90%
- Nie 10%
- Neviem 0%

Škola má školskú zeleninovú záhradu:

- Áno 100%
- Nie 0%
- V riešení 0%

Všetky triedy sa zúčastňujú vzdelávacích aktivít na školskej záhrade (satie, stávkovanie, zalievanie, pleťou, zber úrody):

- Áno 100%
- Nie 0%

V rámci výučby realizujeme so žiakmi návštevy fariem či výrobcov potravín v okolí školy:

- Vôbec 0%
- 1 x za školský rok 25%
- Niekoľkokrát za školský rok 75%

Téma „udržateľné stravovanie“ je kľúčová z hľadiska dopadu na každodenný život a fyzické i psychické zdravie detí a žiakov a ich vzdelávacie výsledky.

- Skôr áno 25%
- Určite áno 75%
- Nie 0%

Tému jedla naši pedagógovia využívajú prierezovo pravidelne vo výuke na rôznych predmetoch.

- Áno 90%
- Nie 0%
- Na niektorých predmetoch 10%

Tému jedla, produkcie potravín, klimatických zmien využívam v rámci ŠVP takto:

- Sme materská škola, takže témy udržateľnosti a zmeny klímy sú súčasťou učebných osnov, aby im deti rozumeli. Snažíme sa ju pestovať sami, vidíme, že sa to dá, ale potrebuje neustálu starostlivosť. Na varenie pre deti chodia na farmu nakupovať samotné deti. To, čo vypestujeme v záhrade, zjeme alebo spracujeme. V jedálni si najprv dáme na tanier menšie množstvo, potom pridáme ďalšie. Zmena klímy opäť v príkladoch - deťom nehovoríme o katastrofách, ktoré sú mimo ich života. Naopak, hovoríme o tom, čo ich ovplyvňuje - musíme chrániť seba a rastliny, ktoré pestujeme, pred slnkom.
- Projektové dni, 15. národná výstava dobytky v tomto roku
- Ekoškola - téma potravín
- Počas rôznych aktivít, najmä v školskej záhrade
- Učitelia túto tému zaraďujú priebežne, rozprávajú sa s deťmi o šetrení potravinami, potom počas tém o ľudskom tele, prírode, ovocí a zelenine, zdraví atď.

Prieskum - Udržateľné školské stravovanie

Skutočne zdravá škola sa v októbri 2022 obrátila na vedúcich školských jedální škôl zapojených do programu s prosbou o zdieľanie svojich skúseností s využívaním potravín od regionálnych výrobcov a s využívaním biopotravín v rámci školského stravovania.

Cieľom prieskumu bolo zistiť, ako často školské jedálne regionálne produkty kupujú, ktoré produktové kategórie najčastejšie objednávajú a ktoré prekážky im bránia nakupovať viac a častejšie. Pýtali sme sa tiež, či a aké biopotraviny školské jedálne kupujú.

Do prieskumu sa zatiaľ zapojilo 11 školských jedální na Slovensku a v Českej republike 115 jedální.

Nižšie nájdete zhrnutie výsledkov.

Slovensko

Otázka:

Ako často používate pri varení v školskej jedálni čerstvé výrobky od poľnohospodárov zo svojho okolia?

- Niekoľkokrát do týždňa 18,2%
- Každý deň 9,1%
- 1x za týždeň 9,1%
- 1-2x mesačne
- Takéto výrobky nepoužívame 63,6%
- 1-2 x za školský rok

Nakúpili ste v poslednom kalendárnom roku čerstvé výrobky od regionálnych poľnohospodárov?

- Áno 36,4%
- Nie 63,6%

Aký typ potravín nakupujete od poľnohospodárov vo vašom regióne?

- Zeleninu 33,3%
- Ovocie 16,7%
- Čerstvé mäso 33,3%
- Mliečne výrobky
- Iný typ potravín 16,7%

Čo Vám bráni aby ste častejšie nakupovali potraviny od regionálnych poľnohospodárov?

- Nedostatočné možnosti zásobovania 18,2%
- Cena regionálnych potravín je pre náš rozpočet príliš vysoká 18,2%
- Malá ponuka
- Regionálni dodávatelia požadujú príliš veľký objem alebo cenu závozu
- Zložitý, alebo zdĺhavý proces nákupu 18,2%

- Požadovaná cena regionálnych potravín sa nám zdá neúmerne vysoká
- Nevyhovujúca kvalita potravín pre školské stravovanie
- Obávame sa nespoľahlivosti zo strany regionálnych dodávateľov
- Nič z vyššie uvedeného 45,5%

Aká je pre vás maximálna hranica výšky ceny biopotravín oproti komerčným potravinám, aby ste ich nakupovali za účelom školského stravovania?

- 10% vyššia 36,4%
- Nákup biopotravín nezvažujeme 54,5%
- 20% vyššia 9,1%
- 30% a viac

Nakúpili ste za posledný kalendárny rok čerstvé potraviny v BIO kvalite za účelom školského stravovania?

- Áno 27,3%
- Nie 72,7%

O aké bio potraviny išlo?

- Ovocie
- Zelenina 25%
- Mliečne výrobky
- Čerstvé mäso
- Ostatné 75%

Česká republika

Otázka:

Ako často používate pri varení v školskej jedálni čerstvé výrobky od poľnohospodárov zo svojho okolia?

- Niekoľkokrát do týždňa 46.1 %
- Každý deň 23.5 %
- 1x za týždeň 13.0 %
- 1-2x mesačne 7.8 %
- Takéto výrobky nepoužívame 7.0 %

Nakúpili ste v poslednom kalendárnom roku čerstvé výrobky od regionálnych poľnohospodárov?

- Áno: 88.7 %
- Nie: 11.3 %

Aký typ potravín nakupujete od poľnohospodárov vo vašom regióne?

- Zeleninu 80.4 %
- Ovocie 66.7 %
- Čerstvé mäso 51.0 %

- Mliečne výrobky 34.3 %
- Iný typ potravín 14.7 %

Čo Vám bráni aby ste častejšie nakupovali potraviny od regionálnych poľnohospodárov?

- Nedostatočné možnosti zásobovania: 37,7 %
- Cena regionálnych potravín je pre náš rozpočet príliš vysoká: 35,1 %
- Príliš malá ponuka: 31,6 %
- Regionálni dodávatelia požadujú príliš vysoký objem alebo cenu za zásielky: 28,9 %
- Komplikovaný alebo zdĺhavý proces nákupu: 15,8 %
- Požadovaná cena za regionálne potraviny sa zdá byť neprimerane vysoká: 13,2 %.
- Nevyhovujúca kvalita potravín na školské stravovanie: 6,1 %
- Obávame sa nespoľahlivosti regionálnych poľnohospodárov: 4,4 %

Aká je pre vás maximálna hranica výšky ceny biopotravín oproti komerčným potravinám, aby ste ich nakupovali za účelom školského stravovania?

O 10% vyššia 41.2 %

Nákup biopotravín nezvažujeme 28.1%

O 20% vyššia 27.2 %

O 30% a viac 3.5 %

Nakúpili ste za posledný kalendárny rok čerstvé potraviny v BIO kvalite za účelom školského stravovania?

Áno 43.9 %

Nie 56.1 %

O aké bio potraviny išlo?

Ovocie 56.0 %

Zelenina 50.0 %

Mliečne výrobky 46.0 %

Čerstvé mäso 28.0 %

Ostatné 20.0 %

Financovaný
Európskou úniou

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Skutočne zdravej školy o.z. Európska únia ani organizácia udeľujúca grant za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.